

ÉDER KATALIN

NAGY TIBOR HAGYATÉKÁNAK JELENLEGI HELYZETE

Nagy Tibor élete és tudományos munkássága szakmai körökben jól ismert, a következőkben azt kívánom bemutatni, hogy ennek milyen emlékei jutottak el a Régészeti Adattár hagyatéki gyűjteményébe és annak rendezése, feldolgozása hol tart, illetve milyen érdekes tudománytörténeti események egymásra találásának forrása.

A hagyatéknak múzeumba kerülés szinte krimibe illő történet, amely ugyanakkor elszomorító is, hiszen könnyen örökre elveszhetett volna a tudomány számára. 1996 elején a Múzeum egyik munkatársának jelezték, hogy egy antikváriumban Nagy Tibor könyvtárából származó könyvek bukkantak fel. Kollégái számára azonban köztudott volt, hogy Nagy Tibor sosem vált meg könyveitől, így Németh Margit utánajárva a dolognak, kiderítette, hogy Nagy Tibor az előző év decemberében elhunyt, hagyatéknak gondozója a lakóhelye szerinti V. kerületi Önkormányzat volt. A múzeum tőlük kapott felhatalmazást a végleges lomtalanítás előtt a tudományos hagyatéknak elszállítására.¹ A lakásban az anyag összezsomogásakor azt tapasztalták, hogy mindent elleptek a könyvek és a kéziratok, beleértve a padlót is 0,5-1 méter magasságig. A kéziratok anyag egy része valóban a szakirodalomból kézzel készített jegyzet, míg a későbbiekben a fénymásolt cikkeket kommentálta, látta el jegyzetekkel. Összességében mintegy 120 láda anyag került a Múzeumba, amely tartalmazta Nagy Tibor könyveit, kézirateit, jegyzeteit, ásatási feljegyzéseit, fotókat, rajzokat. Ezek közül a kéziratok, jegyzetek és az ezek közé keveredett magántermészetű anyagok kerültek a Régészeti Adattárba, ez a Múzeumba szállított anyagnak mintegy fele. Ennek feldolgozása várt a Régészeti Adattár munkatársaira. A feldolgozásban nehézségeket okozott az anyag nagy mennyisége – a teljes anyag leltározása után a Nagy Tibor hagyatéknak lesz előreláthatólag a leg-

nagyobb egység a gyűjteményben – , valamint Nagy Tibor azon szokása is, hogy minden kezébe kerülő papírdarabra jegyzeteket készített legyen az akár csak egy villamosjegy. Ez utóbbi nehezíti a tematikailag összetartozó jegyzetek rendszerezését is.

Az eddig beletárolt tételeket két nagy csoportra bonthatjuk. Egyik, jelentős részüket a CSIR-hez [Corpus Signorum Imperii Romani (Római kori szobrászati Corpus)] készült fotók, leírások, illetve a kötet bevezető tanulmányának hiányos kézírata teszi ki, melynek szerkesztési munkáját 1966-ban kapta meg Nagy Tibor – ez 320 tételt jelent.²

A leltározatlan anyagban azonban kőfotók, sírplasztika, kőemlék fotók címmel összesen további 4 doboznyi anyag várja a besorolást, így ezek még tartalmazhatnak további CSIR-hez tartozó anyagokat.

Az általános bevezetésben bemutatja a CSIR munkálatait, a feldolgozandó kőanyag mennyiségét (több mint 600 kőemlékről van szó), melyek fotózása jelenlétében szinte hiánytalanul megtörtént. Ezt követte a szöveges feldolgozás topográfiai csoportosításban.

A feldolgozásban a faragvány lelőhelye, őrzési helye, leltári száma, a rá vonatkozó szakirodalmi hivatkozások után a tárgyleírás, az esetleges kísérő leletek, a tárgy elhelyezése az ismert kőemlékek között. Ezután az esetleges felirat feloldása, annak magyarázata, majd végül a korhatározás zárja. Az elkészült anyag és a belefektetett munka nem megy veszendőbe, újraindításán Németh Margit és Csonotos Katalin dolgozik.

A leltározott hagyatéknak másik része a kéziratok anyag, amely azonban még nem teljes, hiszen ebben az esetben is a rendezett, de a még leltározatlan anyagban található néhány doboznyi kézirat. Tematikailag hadtörténettel, a pannóniai kereszténység történetével, a katonai és polgári telepek

¹ A hagyatéknak sorsához kapcsolódó iratok a BTM Irattárában az A-1/3-6/96. iktatószám alatt találhatóak meg.

² BTM RA H. 1076-2003 – 1395-2003

berendezkedésével, a Mithras-kultusszal foglalkoznak.³

Kevés népvándorlási kézirat is található a gyűjteményben, ezek egy része latin nyelvű frank oklevelekből adatgyűjtés az avarországi frank egyházzól, a bolgár-avar viszonyokról és az avar kereszténységről, illetve az avarföldi kereskedőről.⁴ Ezekben az esetekben felmerült, hogy a kézirat szerzője nem Nagy Tibor volt, hanem ezek valamilyen módon hozzákerült munkák, amelyek felkeltették érdeklődését. Ez történt Forró László Sebestyén pannonhalmi bencés tanárjelölt kéziratával is, amelynek történetével, a szerző kilétének kiderítésével Makkay János foglalkozott, és amely szintén Nagy Tibor hagyatékából került a gyűjteménybe. Forró L. bencés tanárjelöltként történelem-latin szakra járt. Alapvizsgáit – a kézirat címlapjának tanúsága szerint – Alföldy Andrásnál és Szekfű Gyulánál tette le történelemből kitűnő eredménnyel, míg latin szakon Moravcsik Gyulánál jóra vizsgázott. A két szakon az ún. „szakvizsgálati házi dolgozatát”

– ma úgy mondanánk szakdolgozatát – az avarokról szóló forrásokból írta. Történelemből témája a Monumenta Germaniae Historica Scriptorum sorozatában foglalt források avar vonatkozású adatainak kritikai gyűjteménye volt, míg latin szakon az avarokról szóló latin nyelvű kútfők összegyűjtését (Historia Francorum, Historia Langobardorum, Annales Einhardi) készítette el. Utóbbi eredeti kézírata a Pannonhalmi Főapátság Könyvtárában található, az Adattár – a két intézmény közötti kapcsolatfelvétel eredményeként – ebből is őriz másolatot, így a két egymásra épülő kézirat együtt tanulmányozható mindkét intézmény gyűjteményében.⁵

A hagyaték jelenlegi helyzetét, az abban rejlő fontos szakmai anyagokat és tudománytörténeti érdekességeket szerettem volna itt röviden bemutatni, a feldolgozás során a leltározatlan anyagban – az előzetes rendezés alapján – akár még más érdekes kéziratok is felbukkanhatnak, illetve más, korábban az Adattárba került hagyatékok kiegészülhetnek.

³ hadtörténet: BTM RA H. 1952-2006, 1954-2006, 1958-2006, katonai és polgári telepek: BTM RA H. 1947-2006, 1950-2006, 1951-2006, pannóniai kereszténység: BTM RA H. 1964-2006, 1965-2006, 1970-2006 Mithras-kultusz: BTM RA H. 1975-2006

⁴ BTM RA H. 1971-2006 – 1973-2006

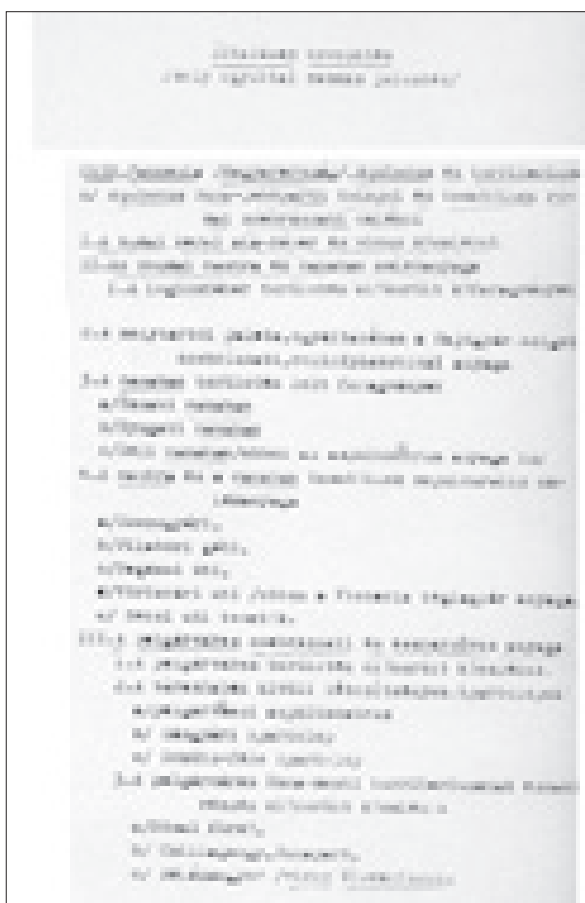
⁵ BTM RA H. 1966-2006, Makkay 2006.

DER GEGENWÄRTIGE STAND DES NACHLASSES VON TIBOR NAGY

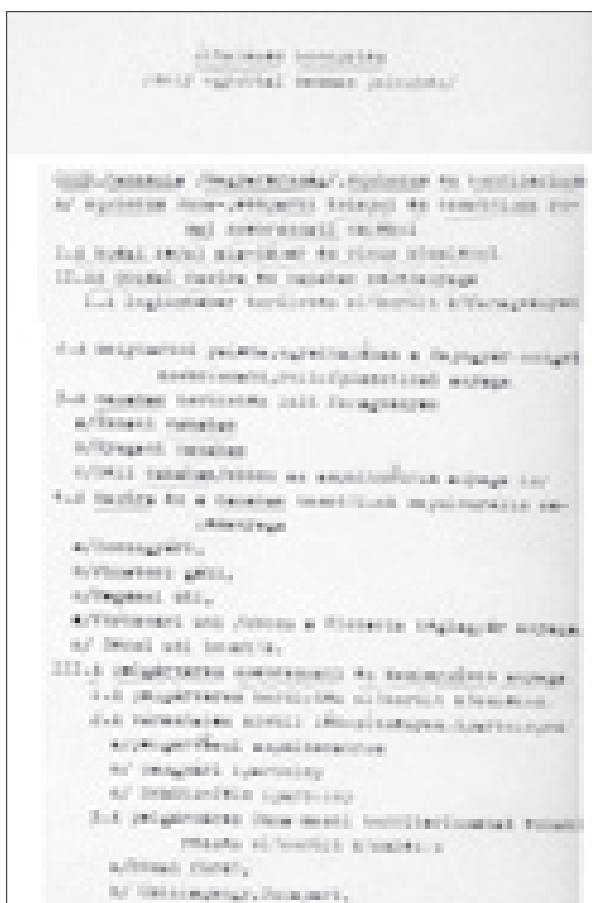
Wir können nur von Glück sagen, dass der Nachlass von Tibor Nagy 1996 in den Beitz des Budapester Historischen Museums gekommen ist. Die Unordnung und das grosse Ausmass des Materials erschweren aber bis heute die Bearbeitung.

Die bisher inventarisierten Titel können wir in zwei Gruppen teilen. Einen Teil davon bilden die Arbeitsblätter für den CSIR [Corpus Signorum Imperii Romani], Fotos, sowie das maschienengeschriebene Manuskript des einleitenden Textes. Der andere Teil besteht aus Handschriften, hier handelt es sich um Kriegsgeschichte, um die Geschichte des Christentums in Pannonia, um die Einrichtung der Militär- und Zivilsiedlungen und um den Mithras-Kult.

In einigen Handschriften wird über die Zeit der Völkerwanderung berichtet. Diesbezüglich sind Gedanken aufgetaucht, ob der Verfasser wirklich Tibor Nagy gewesen ist, oder ob diese Arbeit eventuell auf irgendeinem anderen Weg zu ihm gekommen sind, weil sie seine Interesse geweckt haben. Ein Beispiel dafür ist das Manuskript des Benediktiner Lehrerkandidaten aus Pannonhalma, László Sebestyén Forró, die kritische Sammlung der Angaben zu den Quellen zu den Avaren, die in einer Serie in den Monumenta Germaniae Historica Scriptores erschienen ist.

1. kép.

2. kép.